Published July 28, 2017

Klapalekiana, **53**: 135–138, 2017
ISSN 1210-6100

Rozšíření lence *Orchesia fusiformis* (Coleoptera: Melandryidae) v České republice

Distribution of the false darkling beetle *Orchesia fusiformis* (Coleoptera: Melandryidae) in the Czech Republic

Ondřej KONVIČKA

Kúty 1959, 760 01 Zlín & Entomologický ústav, Biologické centrum AV ČR, Branišovská 1160/31, 370 05 České Budějovice; e-mail: brouk.vsetin@centrum.cz

Faunistics, Coleoptera, Melandryidae, *Orchesia fusiformis*, Czech Republic

Abstract. All records of *Orchesia fusiformis* Solsky, 1871 from the Czech Republic are summarized and new unpublished records from Moravia are given. A single old record from Bohemia, from the locality of Praha-Šárka, and old records from Moravia from Kroměříž were revised. It was found that in both cases the determinations were incorrect. *Orchesia fusiformis* has recently been reliably recorded only from northern Moravia. Data show that it is known only from Moravia, and not from Bohemia. The Fragrant Bracket (*Trametes suaveolens*) is given as a new host-fungus.

ÚVOD

Lenec *Orchesia fusiformis* Solsky, 1871 (= *Orchesia acicularis* Reitter, 1886) je široce rozšířený palearktický druh. Obývá střední a východní Evropu, Balkánský poloostrov a většinu temperátní části Asie, kde zasahuje až na Dálný východ. V Evropě je znám z Běloruska, České republiky, Estonska, Lotyšska, Německa, Polska, Rakouska, Rumunska, Slovenska, Slovinska, Srbska a Černé hory, Ukrajiny a z centrální evropské části Ruska (Horion 1956; Gollkowski 2008; Nikitsky & Pollock 2008; Konvička 2012, 2016; Roosileht 2015).

V rámci České republiky uvádí Jelínek (1993) bez bližších údajů výskyt v Čechách i na Moravě. Z Čech je známý pouze jeden velmi starý nález z lokality Praha-Šárka, který publikoval Borek et al. (1911) a opakuje Fleischer (1927–1930). Z Moravy publikovali nálezy Reitter (1886), Fiala (1925), Fleischer (1927–1930) a Jelínek (1996). V Červené knize bezobratlých zařadil Jelínek (2005) *O. fusiformis* do kategorie zranitelných druhů.

Jedná se o mykofágní druh, bionomicky vázaný na plodnice dřevokazných hub. Nikitsky et al. (1996) a Nikitsky & Schigel (2004) uvádí v Rusku vývoj larev v následujících houbách: *Inonotus radiatus*, *Lenzites betulinus*, *Trametes hirsuta*, *T. ochracea*, *T. pubescens* a *T. versicolor*. Taktéž Kofler (1998) uvádí z Rakouska vývoj v *Trametes hirsuta*.

V předkládané práci prezentuji nové, dosud nepublikované nálezy z Moravy a souhrn a kritické hodnocení všech literárních údajů z České republiky. Všechny lokalizovatelné nálezy uvádím v mapě rozšíření.

MATERIÁL A METODIKA

Lokality jsou doplněny čísly faunistických mapovacích čtverců (podle Zelený 1972). V mapě rozšíření jsou rozlišeny nálezy uskutečněné do roku 2000 a po roce 2000. V přehledu literárních prací uvádím i ty údaje, u nichž jsem zjistil chybnou determinaci. Takové zjištění je vždy u jednotlivých citací komentováno. U každého literárního zdroje je uveden výpis publikovaných lokalit s následným komentářem. U údajů bez data se evidentně jedná o staré nálezy, bezpečně však lze říci pouze to, že byly učiněny před rokem 2000, pokud není uvedeno jinak.

VÝSLEDKY

Přehled dosud nepublikovaných nálezů lence *Orchesia fusiformis* Solsky, 1871 v České republice (chronologicky):

"Moravia", [bez bližších údajů], 1 ex., O. Konvička det., coll. Národní muzeum v Praze.

"Moravia", [bez bližších údajů], 1 ex., O. Konvička det., coll. Moravské zemské muzeum Brno (coll. Formánek). Komentář: i když není na lokalitním štítku uvedeno datum sběru, je zřejmé, že nález pochází z období před rokem 1927, jelikož Romuald Formánek žil v letech 1857–1927 (Koleška 1980).

Moravia or.: Luhačovice (6872), 1 ex., O. Konvička det., coll. Národní muzeum v Praze.

Moravia bor. or.: "Braunsberg" [= Brušperk (6275)], 1 ex., J. Janáček lgt., O. Konvička det., coll. Národní muzeum v Praze. Komentář: i když není na lokalitním štítku uvedeno datum sběru, je zřejmé, že nález pochází z období před rokem 1927, jelikož autor nálezu Jan Janáček zemřel před rokem 1927 (Koleška 1982).

Moravia bor. or.: Radhošť (6575), VII.1928, 1 ex., L. Heyrovský lgt., O. Konvička det., coll. Národní muzeum v Praze. Komentář: protože se nepovedlo dohledat jiný exemplář z Moravskoslezských Beskyd, nelze vyloučit, že se jedná o Fleischerem (1927–1930) zmiňovaný údaj „Moravskoslezské Beskydy".

Moravia bor. or.: Bystřice nad Olší (6378), 26.VI.2008, 1 ex., oklep větví, R. Szopa (Bystřice nad Olší) lgt. et coll., J. Vávra det., O. Konvička revid.; 12.VII.2011, 1 ex., noční oklep mrtvých větví, R. Szopa lgt., J. Vávra det., O. Konvička revid. et coll.

Moravia bor. or.: Jistebník (6274), 4.VI.2015, 11 ex., dochováno z kukel z outkovky vonné (*Trametes suaveolens*) (det. Jiří Lederer, Pržno), T. Sitek lgt., J. Vávra det., O. Konvička revid., coll. T. Sitek (Ostrava, 7 ex.), J. Vávra (Ostrava, 2 ex.) et O. Konvička (2 ex.).

Komentovaný přehled všech literárních údajů s konkrétními lokalitami (chronologicky):

Reitter (1886): Slezské Beskydy. Komentář: v tomto popisu druhu *Orchesia acicularis* Reitter, 1886, které je dnes mladším synonymem *O. fusiformis*, autor píše, že „má kusy ze Slezských Beskyd a z lokality Rachov [nyní Zakarpatská Ukrajina]". Z údaje „Slezské Beskydy" není zcela jasné, zda se jedná o polskou či moravskou část pohoří.

Borek et al. (1911): Praha-Šárka. Komentář: oba dokladové exempláře uložené v Národním muzeu v Praze jsem revidoval a jedná se o chybnou determinaci druhu *Orchesia micans* (Panzer, 1793).

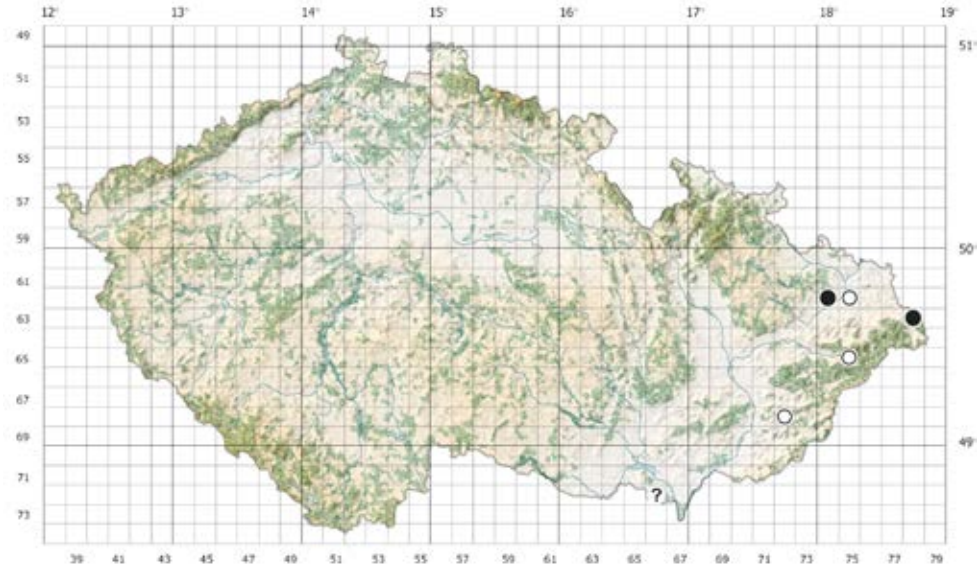
Fiala (1925): Kroměříž-Strž. Komentář: dokladový exemplář uložený ve sbírce Muzea jihovýchodní Moravy ve Zlíně jsem revidoval a jedná se také o chybnou determinaci druhu *O. micans*.

Fleischer (1927–1930): Praha-Šárka, okolí Brna, Moravskoslezské Beskydy. Komentář: údaj Praha-Šárka přebírá Fleischer (1927–1930) od Borka et al. (1911), který je komentován výše.

Jelínek (1996): Sedlec (7266). Komentář: kus je uložen ve sbírce Ivo Jeniše (Lutín). Tento exemplář mi nebylo umožněno revidovat, proto jej v mapě rozšíření (obr. 1) uvádím s otazníkem.

DISKUZE A ZÁVĚR

Výše uvedená sumarizace publikovaných i nových, dosud nepublikovaných nálezů ukazuje, že druh je v rámci České republiky recentně bezpečně znám pouze ze severní Moravy

Obr. 1. Mapa rozšíření lence *Orchesia fusiformis* Solsky, 1871 v České republice. Plné kolečko – revidované nálezy po roce 2000, prázdné kolečko – revidované nálezy před rokem 2000, otazník – nerevidovaný nález.
Fig. 1. Map showing distribution of the false darkling beetle *Orchesia fusiformis* Solsky, 1871 in the Czech Republic. Filled circle – confirmed record after 2000, empty circle – confirmed record before 2000, question mark – unconfirmed record.

(obr. 1). U jediného údaje, který byl publikován z území Čech (Borek et al. 1911) bylo zjištěno, že se jednalo o chybnou determinaci druhu *Orchesia micans* (Panzer, 1793). Vzhledem k anulaci Borkova et al. (1911) údaje a k absenci jiných údajů z Čech lze proto konstatovat, že se *Orchesia fusiformis* v Čechách nevyskytuje a zřejmě se historicky ani nevyskytovala. Protože je tento druh velmi často chybně determinován, je nutné se ke všem publikovaným údajům stavět skepticky. Podle spolehlivých recentních nálezů se zdá, že druh v České republice preferuje zachovalé zbytky lužních lesů nížinných a podhorských řek. Outkovka vonná (*Trametes suaveolens*), z níž byla imaga dochována u Jistebníku, je nový, dosud neuváděný druh živné houby. Vzhledem k malému počtu nálezů a k pravděpodobné vazbě na zbytky přírodně zachovalých lužních porostů je lenec *O. fusiformis* v připravované Červené knize bezobratlých ČR (Konvička 2017) zařazen do kategorie kriticky ohrožený.

PODĚKOVÁNÍ. Děkuji Jiřímu Ch. Vávrovi (Ostrava, Česká republika) za cenné poznámky k rukopisu a za pomoc s kompletací literatury, Janu Růžičkovi (Praha, Česká republika) za cenné připomínky k rukopisu, Tomáši Sitkovi (Ostrava, Česká republika) a Richardu Szopovi (Bystřice nad Olší, Česká republika) za laskavé poskytnutí údajů, Lukáši Sekerkovi (Praha, Česká republika) za vyhledání dokladových exemplářů ve sbírkách Národního muzea v Praze, jejich zapůjčení a za pomoc s lokalizací a časovým začleněním starých nálezů, Jiřímu Procházkovi (Brno, Česká republika) za zapůjčení dokladových exemplářů z Moravského zemského muzea v Brně.

LITERATURA

BOREK J., LOKAY E., OBENBERGER J., PLETICHA J., PROCHÁZKA A., ROUBAL J., ŠULC J. & TYL J. 1911: Noví brouci pro českou faunu. [New beetles for the Czech fauna]. *Časopis České Společnosti Entomologické* **8**: 129–137 (in Czech).

FIALA O. 1925: Vzácnější brouci okolí kroměřížského. [Rare beetles from the environs of Kroměříž]. *Časopis Československé Společnosti Entomologické* **22**: 73 (in Czech).
FLEISCHER A. 1927–1930: *Přehled brouků fauny Československé republiky*. [*Overview of the beetle fauna of the Czechoslovak Republic*]. Moravské museum zemské, Brno, 485 pp. (in Czech).
GOLLKOWSKI V. 2008: Interessante Käferfunde aus Sachsen (1972 bis 2007) (Coleoptera). *Entomologische Nachrichten und Berichte* (Dresden) **52**: 143.
HORION A. 1956: Neue bayerische Käfer aus den Familien Serropalpidae und Lagriidae. *Nachrichtenblatt der Bayerischen Entomologen* **5**: 41–44.
JELÍNEK J. 1993: Melandryidae. P. 110. In: JELÍNEK J. (ed.): Check-list of Czechoslovak Insects IV (Coleoptera). Seznam československých brouků. *Folia Heyrovskyana*, **Supplementum 1**: 3–172 (in English and Czech).
JELÍNEK J. 1996: Coleoptera: Tenebrionoidea 2 (Melandryidae, Rhipiphoridae, Pyrochroidae, and Salpingidae). Pp. 527–530. In: ROZKOŠNÝ R. & VAŇHARA J. (eds): Terrestrial Invertebrates of the Pálava Biosphere reserve of UNESCO, III. *Folia Facultatis Scientiarium Naturalium Universitatis Masarykianae Brunensis, Biologia* **94**: 409–630.
JELÍNEK J. 2005: Melandryidae (lencovití). Pp. 508–509. In: FARKAČ J., KRÁL D. & ŠKORPÍK M. (eds): *Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Bezobratlí. List of threatened species in the Czech Republic. Invertebrates*. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha, 760 pp. (in Czech and English).
KOFLER A. 1998: Xylobionte Porlinge aus Osttirol und ihre Insekten (Polyporaceae, Dermaptera, Heteroptera, Coleoptera, Hymenoptera, Lepidoptera, Diptera). *Stapfia* **55**: 641–661.
KOLEŠKA Z. 1980: Seznam biografií československých entomologů (entomologové nežijící) I. Pokračování 2. [List of biographies of Czechoslovak entomologists (entomologists nonliving) I. Continuation 2.]. *Zprávy Československé Společnosti Entomologické při ČSAV* **16**: 33–64 (in Czech).
KOLEŠKA Z. 1982: Seznam biografií československých entomologů (entomologové nežijící) I. Pokračování 4. [List of biographies of Czechoslovak entomologists (entomologists nonliving) I. Continuation 2.]. *Zprávy Československé Společnosti Entomologické při ČSAV* **18**: 97–136 (in Czech).
KONVIČKA O. 2012: Notes on the distribution of beetles of the families Melandryidae and Tetratomidae in the Western Palaearctic region. *Klapalekiana* **48**: 203–206.
KONVIČKA O. 2016: Icones Insectorum Europae Centralis. Coleoptera: Tetratomidae, Melandryidae. *Folia Heyrovskyana, Series B* **25**: 1–20 (in Czech and English).
KONVIČKA O. 2017: Melandryidae (lencovití). Pp. 383–384. In: HEJDA R., FARKAČ J. & CHOBOT K. (eds.): *Červený seznam ohrožených druhů České republiky. Bezobratlí. List of threatened species in the Czech Republic. Invertebrates*. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha, in press (in Czech and English).
NIKITSKY N. B., OSIPOV I. N., CHEMERIS M. V., SEMENOV V. B. & GUSAKOV A. A. 1996: Zhestkokrylye – ksilobionty, micetobionty i plastinchatousye Prioksko-Terrasnogo biosfernogo zapovednika (s obzorom fauny etikh grupp Moskovskoy oblasti). (The beetles of the Prioksko-Terrasny biosphere reserve – xylobiontes, mycetobiontes, and Scarabaeidae (with a review of the Moscow region fauna of the group). *Archives of Zoological Museum Moscow State University* **36**: 1–197 (in Russian, English summary).
NIKITSKY N. B. & SCHIGEL D. S. 2004: Beetles in polypores of the Moscow region: checklist and ecological notes. *Entomologica Fennica* **15**: 6–22.
NIKITSKY N. B. & POLLOCK D. A. 2008: Family Melandryidae Leach, 1815. Pp. 64–73. In: LÖBL I. & SMETANA A. (eds): *Catalogue of Palaearctic Coleoptera. Vol. 5: Tenebrionoidea*. Apollo Books, Stenstrup, 670 pp.
REITTER E. 1886: Coleopterologische Notizen. XIX. *Wiener Entomologische Zeitung* **5**: 347–352.
ROOSILEHT U. 2015: Estonian Additions to Silfverberg's „Enumeratio renovata Coleopterorum Fennoscandiae, Daniae et Baltiae" Coleoptera Catalog. *Sahlbergia* **21 (2)**: 6–39.
ZELENÝ J. 1972: Návrh členění Československa pro faunistický výzkum. (Entwurf einer Gliederung der Tschechoslowakei für Zwecke der faunistischen Forschung). *Zprávy Československé Společnosti Entomologické při ČSAV* **8**: 3–16 (in Czech, German abstract).